

"Qu'est ce que c'est le fédéralisme?"

ARXIU

Els dos líders d'IC i IU, l'"esquerra renovadora". L'amor fou que va presidir les relacions inicials entre Ribó i Anguita ha esdevingut, en termes de nacionalisme, una convivència forçada.

Com s'hauria formulat Espanya el PCE si no s'hagués consociat al consens democràtic? El manual no té secrets. Per descomptat, la pàtria de la classe obrera és la humanitat. Allà on triomfa, el moviment comunista té la clau de volta de la qüestió nacional: es dissenya una nova constitució *estil federal* com una "unió voluntària, i no imposada, de les nacions" que, un cop federades, adquireixen els mateixos drets, però no els mateixos deures, perquè les federacions més riques tenen l'obligació de fomentar l'anivellament econòmic de les federacions més pobres.

La submissió a aquesta constitució federal —ara en diríem *lleialtat constitucional*— presuposa que el poder central exerceix les seves prerrogatives d'una manera independent i unitària, sense perjudici de les competències federals que inclourien, en l'apartat lingüístic, el reconeixement de la plurinacionalitat, sempre tenint en compte que tots els ciutadans de l'hipotètic estat federal són iguals en drets i deures. D'aquesta manera el dret d'autodeter-

Federalisme unitari?, cooperatiu?, confederat? Per Anguita, la qüestió catalana forma part de la qüestió federal. Però la perspectiva federal d'IU topa amb una perifèria confederal.

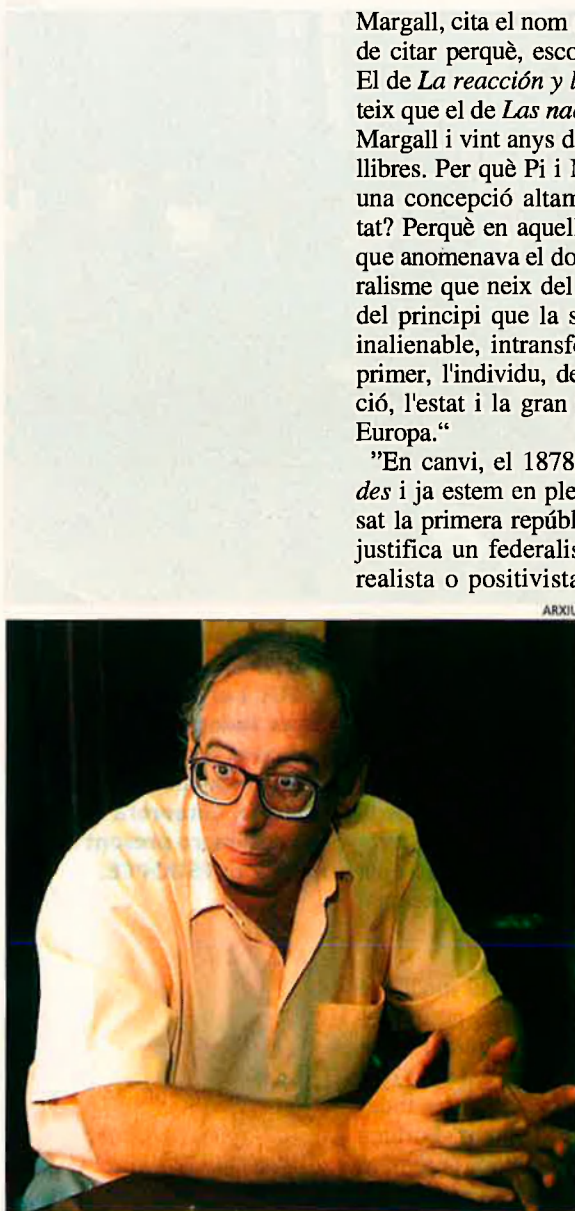
minació, superador de separatismes i centralismes, és reconegut perquè no s'exerceix. Es tracta, segons premissa leninista, de "separar per unir voluntàriament", segons aquella escrupolosa sentència marxista que un poble que n'oprimeix un altre no pot pas ser lliure.

Es fàcil d'inventar-se aquesta simulació històrica. Es construeix a base de retalls de doctrina estalinista, sintetitzada al llibre *El marxisme i la qüestió nacional*, la vulgata en què Iosif Stalin va definir allò que era una nació i allò que el comunisme havia de fer amb la "lluita nacional", a saber: posposar-la i vehicular-la segons els interessos superiors del proletariat i la consecució de l'estat socialista. Ara bé, plenament instal·lats en un estat capitalista, quin sentit té tota aquesta doctrina? En té, i molt. S'ha reciclat sota un nou discurs i Julio Anguita n'ha estat l'oracle. Ell no és cap estalinista orgànic. Comanda una estructura política com Izquierda Unida que ha eradicat el centralisme democràtic —tot el poder a la majoria i al secretari general— del seu funcio-

nament intern, però les reflexions sobre el federalisme i el nacionalisme no solen anar, en el sedàs de Julio Anguita, més enllà del manual leninista que Stalin va popularitzar durant la dècada dels 30. Aquesta pansida retòrica s'empolaina, certament, amb formalismes retòrics com la "centralitat federal", però el motor centrípet de Julio Anguita dibuixa un model d'estat cohesionat que topa massa sovint amb el pensament federal que s'elabora des de Catalunya. Miquel Caminal, professor de ciències polítiques i membre de la Comissió Política Nacional d'Iniciativa per Catalunya, és actor i testimoni d'aquest embull històric. Perquè no entén tan sols en federalisme. El viu i se'n preocupa des que va afegir-se a la càtedra de teoria de l'estat a la Facultat d'Econòmiques de la Universitat de Barcelona, impulsada per J. A. González Casanova, i des que va implicar-se de ben jove en l'acció política. Caminal ha *assessorat* la línia federal d'IC i, com a ex-militant d'aquell pal de paller de l'esquerra catalana que un dia va semblar el PSUC, n'ha rescatat un cadàver il·lustre: Joan Comorera, secretari general entre 1936 i 1949, figura divinitzada i destronada del comunisme català, estalinista ingenu i audaç, que Caminal va recompondre en tres volums imprescindibles d'editorial Empúries: la crònica minuciosa d'un home doblement derrotat, mort al penal de Burgos el 1958 i enterrat en vida pel comunisme oficial per una "desviació nacionalista" curosament planificada per Santiago Carrillo, aquell impetuós secretari d'organització que aprofità l'*enemic interior* per catapultar-se a la secretaria general del PCE des d'on rematà la missió històrica que Joan Comorera s'havia negat a executar: la subordinació definitiva del PSUC a les directrius del PCE, sota la consigna neutralitzadora "dos partits i una sola política".

Però la història ha capgirat totes les previsions: a nivell intern, la tradicional submissió federal del PSUC al PCE ha deixat pas a una articulació confederal –socs, però independents– entre IU i IC, única en tot l'estat. Una història que, en l'esfera pública de l'estat de les autonomies, no s'assembla encara a aquest federalisme de mínims –modificació del títol vuitè de la Constitució espanyola, reconeixement de la plurinacionalitat a tots els efectes, territorialització del Senat– que agermana de moment tots els federalismes possibles. EL TEMPS ha demanat a Miquel Caminal un recorregut a cor obert entre aquestes doctrines volubles per saber, per exemple, què vol dir Anguita quan reclama el *pacte bilateral* de Pi i Margall com a plasmació, del seu federalisme. Perquè, a fi de comptes, algú sap de què parlem?

Pimargallisme anguitià. "Es que és fotudíssim aquest tema! Quan Anguita cita Pi i

Miquel Caminal, professor de ciències polítiques i militant històric del PSUC integrat a Iniciativa. Ha estat un dels analistes assessors sobre federalisme dintre d'aquesta formació política.

Margall, cita el nom que algú li ha dit que toca de citar perquè, escolta'm, quin Pi i Margall? El de *La reacció y la revolució* no és el mateix que el de *Las nacionalidades*. Són dos Pi i Margall i vint anys de diferència entre tots dos llibres. Per què Pi i Margall proposa, el 1854, una concepció altament democràtica de l'estat? Perquè en aquells moments ell teoritza el que anomenava el dogma democràtic, un federalisme que neix del pacte entre iguals partint del principi que la sobirania de l'individu és inalienable, intransferible. Per tant, existeix, primer, l'individu, després el municipi, la nació, l'estat i la gran federació utòpica que és Europa."

"En canvi, el 1878, escriu *Las nacionalidades* i ja estem en plena restauració; ha fracassat la primera república federal i Pi i Margall justifica un federalisme possible, diguem-ne realista o positivista, en què vol demostrar,

partint del model de Suïssa o dels Estats Units, que es pot aplicar un federalisme per la senzilla raó que ja existeix en altres llocs. Del primer federalisme democratitzador i compatible amb la plurinacionalitat passem a un federalisme més tècnic, en què ja no qüestionarà la idea de nació-Espanya. El federalisme de l'Anguita, el que li deuen explicar els assessors, recorda més el federalisme de *Las nacionalidades*."

"Ara bé, Anguita què et diu? Miri, jo defen-

so el federalisme com una organització territorialment democràtica. Es tracta de potenciar l'organització local, un federalisme d'orientació municipalista; es tracta de potenciar la descentralització de l'estat, o la seva democratització territorial, de dotar totes les parts d'aquest estat de competències i atribucions, i es tracta que l'estat funcioni alhora com una unitat. Aquesta seria la tesi de l'Anguita."

"El no posa en qüestió que Catalunya tingui unes competències, però l'estat ha d'acabar essent una unitat. I aquí és on hem de començar a aclarir què s'entén per unitat. Estaria d'acord Anguita que un futur estat espanyol es reformés sobre la base de quatre grans àrees nacionals, i dintre de cada àrea nacional hi hagués una estructura territorial pròpia? Parlem dels Països Catalans, Navarra-País Basc, Galícia-Portugal i la resta. És clar, l'Anguita té una resposta fàcil: quan s'hagi posat d'acord amb

valencians i mallorquins, ja en parlarem. Però això és el que fa pànic, que un conjunt d'organitzacions polítiques o territorials, més que no federar-se, es confederin. I l'Anguita té al cap un model federal, mai confederal. No vol una federació d'*izquierdas unidas* sinó una *izquierda unida*. Però, aquí, sí que hi juga el pes de la història. La diferenciació entre IU i IC és hereva de la diferenciació PSUC-PCE. S'accepta que IC és diferent perquè ja s'havia acceptat que el PSUC era diferent.”

El millor encaix possible. “El model de relacions orgàniques entre IU i IC no té precedents: és una articulació confederal entre organitzacions igualment sobiranes en què cadascuna d'elles decideix amb plena independència la línia política a seguir. Formen part d'un mateix grup parlamentari, però tampoc no passa res, si els diputats voten diferent, perquè la vinculació dels diputats és, primerament, amb una organització sobirana. Això en la lletra és molt clar i Anguita mateix, llavors de la polèmica sobre la votació del Tractat de Maastricht a les Corts espanyoles, va remarcar que era decisió d'Iniciativa què trobessin pertinent de votar. En teoria i en la pràctica la voluntat de no interferència ha funcionat bé, però és clar que això crea fractures. Quan dos partits que participen en un mateix projecte ideològic no pensen el mateix en qüestions bàsiques, o dit en unes altres paraules, no hi ha sintonia política, acaben sortint problemes d'ordre organitzatiu que, alhora, acaben accentuant la manca de sintonia política fins a produir un cercle viciós. Si la sintonia Anguita-Ribó hagués existit al cent per cent, s'anunciaria als quatre vents que les relacions IU-IC són modèliques i es demostraria que és possible de conviure en un estat plurinacional, perquè n'aprenquin, d'una banda ERC i, d'una al-

Joan Comorera, primer secretari general del PSUC i el defensor de la seva independència. Portat per l'actuació de Carrillo i condemnat pel franquisme, Comorera fou una llosa sempre present en les relacions PSUC-PCE.

tra, el PSC, que manté una relació de submissió al PSOE”.

Federalismes contraposats. “Entre Anguita i Ribó també hi ha, segurament, dues concepcions diferents del federalisme. Perquè des del centre, quan es concep el federalisme, la tendència és de no qüestionar mai la idea d'estat nacional. Quan Anguita diu que Espanya està per fer, defineix una Espanya que integra tot el territori de l'estat, Catalunya inclosa. Si es parla d'estat nacional, Catalunya queda integrada en aquesta unitat. Ja pot ser nació de nacions, com s'han inventat els socialistes. I això acaba portant a un federalisme que, més que no pas igualitarista, acaba essent uniformitzador. És un federalisme a l'estil alemany, cooperatiu, que oblidia la plurinacionalitat i, per tant, el que se'n diu dret a la diferència, que consisteix a dir no pas que Catalunya és diferent perquè s'hi parla català, sinó perquè té un sistema de partits diferent, partits nacionals; no és l'organització territorial d'un partit estatal —això només passa amb el PP—. En tot l'arc parlamentari català, inclòs el PSC, no es pot dir que algú actui com una organització regional d'un partit estatal. Això és un fet i la majoria de ciutadans de Catalunya voten aquests partits en conjunt, com passa al País Basc. Diem que són nacions diferents perquè tenen totes aquestes variables.”

”Això costa d'entendre a qualsevol dirigent polític del centre. No ho entén Anguita, però tampoc no ho entén Felipe González, encara que hagi pactat amb Pujol en un pacte d'interès en què no existeix sintonia personal ni sintonia política. Qui s'explica que ara, després de dotze anys de govern i tres majories absolutes, hi hagi sensibilitat per la plurinacionalitat de l'estat? No ens enganyem! Des del centre no s'entén que reconèixer el dret d'autodeterminació vol dir reconèixer, a continuació, el dret democràtic d'un poble a constituir un estat independent; una altra cosa és que no ho faci. Anguita recull la teorització de Lenin sobre el dret a l'autodeterminació que situa com a dret, o qüestió prèvia, la revolució general. Per tant, no es justifica en un estat socialista la independència nacional, sinó la col·laboració i la federació.”

Federalismes i esquerra catalana. “En el cas d'IC tens un cert sector que es pot considerar essencialment nacionalista, que preconitza la prevalença del dret a l'autodeterminació i fins i tot teoritza la independència. Després hi ha la tesi clàssica que és una orientació federalista dintre la qual és majoritari el corrent plurinacional: un federalisme que no ha d'oblidar que Espanya, mentre existeixi, sempre serà un estat plurinacional i no una nació de nacions. I aquesta plurinacionalitat s'haurà de reconèixer

d'una manera o una altra en l'organització de l'estat. Rafael Ribó definiria prou bé aquest corrent principal. L'opció de pacte federal entre iguals per formar part d'un mateix estat i, per què no?, l'idil·li històric d'una Ibèria que inclogués Portugal en un mateix estat plurinacional i que reconegués, efectivament, l'autodeterminació de les parts que integren aquesta federació. En tercer lloc, hi ha un sector federalista que en certa manera assumeix la nació de nacions o aquest estat nacional que s'organitza federalment i en què totes les parts integrants tenen el mateix punt d'arribada, els mateixos drets, i l'única diferència que s'accepta és la lingüístico-cultural. La qüestió clau que oposa aquests dos corrents federalistes es pot reduir a un símbol: per uns, el dia que hi hagi un estat que reconegui com a llengües pròpies en igualtat de condicions el català, el castellà, l'euscar i el gallec, culminarà, en l'aspecte lingüístico-cultural, la formació d'un estat plurinacional; pels altres, hi haurà d'haver sempre un estat nacional en què la llengua vehicular sigui el castellà, i als territoris respectius també siguin llengües oficials les que corresponguin, perquè la llengua de la nació, a Espanya, és el castellà. D'alguna manera t'estan mantenint encara la idea d'estat nacional castellà i, per tant, jo necessàriament tinc dues llengües i la persona que viu a Madrid en té una de sola. Doncs bé, això és fals. Jo en tinc una i ja m'ho arreglo per fer-me entendre quan vaig per Europa. Aquesta és la qüestió de fons que fa difícil la conciliació entre aquests dos federalismes.”

Terror europeu. “Escriure sobre federalisme avui vol dir posar en qüestió el model d'es-

Santiago Carrillo -en la foto durant la cimera euromunista de 1977 al costat d'Enrico Berlinguer i George Marchais-, amb el seu llarg regnat incontestable al capdavant del comunisme espanyol, va sotmetre el PSUC a la seva estratègia personalista. Una submissió que Rafael Ribó i IC han pogut liquidar malgrat les reticències d'Anguita.

tat nacional. Posar-lo en qüestió no vol pas dir crear-ne un de nou. Això dels Estats Units d'Europa significa crear un altre estat. Digues ara a Anguita, Aznar i a tots els dirigents estatals que cal anar cap allò que la Muriel Casals defineix com uns estats tous: no tractar d'enfortir l'estat, sinó d'afeblir-lo, per enfortir alhora una entitat superior a l'estat que és Europa i unes entitats inferiors a l'estat, com ara Escòcia, Catalunya o Baviera. Jo sóc un rotund partidari d'aquesta línia, perquè l'única manera d'avançar cap a una Europa equilibrada territorialment en un sentit democràtic és que les parts que conformen aquesta Europa siguin suficientment acostades al ciutadà perquè no pugui haver-hi un autèntic monstre controlador. Què passa si Europa la formen cinquanta estats? Què passa si França es dissol en parts diferents? No és que passi res, és que seria fantàstic. Ara bé, digues als quatre vents que per al 2005 hi ha previst que Espanya deixi d'existir com a estat nacional. Ja veuries quina reacció patriòtica es produiria entre totes les forces polítiques de Madrid. En canvi, aquest és el gran repte. Europa no serà mai Europa fins que no liquidi l'immens llast històric dels estats que tenen un domini imperial a l'esquena. Mentrestant, Anguita el que fa davant la perspectiva de la inevitable unitat europea és de proposar un estat federal fort per negociar des de la fortalesa els interessos dels espanyols, de la gent que viu a Catalunya, a Extremadura, a Madrid o a Santander. Res que ens pugui interessar, als catalans amb una visió d'estat feble. Potser hauríem de començar a assumir que, en comunicacions i infraestructures, Barcelona quedarà més vinculada a Montpeller o a Tolosa que no a Badajoz, i aquesta és una perspectiva de futur sobre la qual caldrà centrar el debat federal, i la qüestió nacional, en els quinze anys vinents”.

Oriol Malló

Julio Anguita celebra la seva reelecció com a alcalde de Còrdova al maig del 83. La línia ascendent cap a l'estrellat ja no tenia aturador.